

Strípky Čriepky

Časopis Čechů, Moravanů, Slezanů a Slováků na Novém Zélandě

Číslo 4 (No.4)

Duben 2008 (April 2008)

Ročník 19 (Vol. 19)

Jeseník

Nejstarší historie

Město nazývané „perlou Jesenicka“ pro svou překrásnou přírodní polohu – leží na soutoku horských říček Staříče a Bělé, kudy procházejí i cesty, které jej spojují přes

Ramzovské a Červenohorské sedlo s okolním světem.

Soutok obou těchto řek tu vytvořil rozlehlá štěrковиště, jež přiměla první zdejší osadníky kolem r. 1260, aby začali městu říkat Frývaldov (frei vom Walde).

Zprvu tu vznikla ves a krátce potom i město, uváděné poprvé r. 1267. Už kolem r. 1290 bylo střediskem vikbildu, správního okrsku 10 vsí, v nichž

městský fojt vykonával hrdelní právo. Opěrným bodem města bez hradeb byl hrad. Počátkem 14. století město velice trpělo nájezdy loupeživých rytířů a právě z té doby (1326) se datují důležité zmínky o hamrech v blízkosti města, jichž bylo 13. Lze se domnívat, že šlo o výrobu železa dobré jakosti, protože podle dvou zpráv z konce 14. století se prodávalo v Anglii. S poklesem těžby rudy zanikly i hamry včetně hornických vsí a počátkem 15. století se tu kulo železo jen na dvou místech.

V tu dobu byl městským fojtem Hynek Mušín, který byl pro své sympatie k husitství zbaven fojstství. Nový rozmach těžby nejen železné rudy, nýbrž i zlata a

stříbra vynesl městu r.1506 horní statut a stalo se dokonce majetkem evropsky známé podnikatelské firmy Fuggerů z Augšpurku. Ta, když rudné bohatství vytěžila, prodala město i s okolními vesnicemi r. 1547 zpět biskupství vratislavskému. V Jeseníku sídlil vrchnostenský úředník, spravující do r. 1848 oblast od Mikulovic až po Ramzovou a Filipovice. Vidina horního podnikání se ještě v 16. století rozplynula a

město se chopilo skromnějšího, ale trvalejšího zdroje výživy – plátenictví. Zejména předměstí Svoboda bylo zabydleno přadláky a pláteníky, kteří hotové výrobky vyváželi do celé Evropy i nově objevených zámořských osad. Řemeslnický ráz města potvrzují i četné cechovní řády,

udělené městu na rozhraní 16. a 17. století.

Čarodějnické procesy

Třicetiletá válka ukázala městu svou zlou tvář ve zvlášť hrůzné podobě. Zde totiž začala v r. 1622 série čarodějnických procesů, která si v městě a okolí vyžádala stovky obětí. Jen v Jeseníku se ví o 102 osobách, upálených na popravišti blízko cesty vedoucí do lázní. Obecný rozvrat, vnesený do všech oblastí života dlouhou válkou, jen pomalu ustupoval poklidnému rytmu řemeslnické práce v městě. Rozdělením Slezska r. 1742 bylo místní plátenictví těžce postiženo ztrátou vývozu přes Vratislav a trvalo dlouho, než našlo náhradu na Balkáně.

Rozvoj města

Obchodních cest přes Vídeň využil r. 1822 místní podnikatel Adolf Rayman, který získal u vídeňského bankovního domu Regenhart velký úvěr a založil v Jeseníku manufakturu, jež si výrobou jemného prádla vydobyla dobré jméno v Evropě i zámoří. Spojená firma Regenhart – Rayman postupně pohltila menší konkurenty ve městě a zavedením strojového předení a tkaní i novými metodami chemického bělení v něm získala monopolní postavení.

Druhou význačnou osobností, která na sklonku feudálního období vtiskla městu svůj punc, byl Vincenz Priessnitz (1799–1851), který svou vodoléčbou získal v celé Evropě i v Americe nevídanou popularitu. Do Gräfenberku nad Jeseníkem, kde zbudoval řadu lázeňských objektů, přitahoval především šlechtice, kteří přinášeli místnímu obyvatelstvu nejen vítaný příjem, nýbrž i mnohá prospěšná kulturní zařízení

Nová organizace veřejné správy po zániku feudalismu přinesla Jeseníku nový zisk, protože se stal od r. 1850 sídlem okresního hejtmantství, spravujícího oblast od Zlatohorska po Javornicko. Koncentrace průmyslové výroby stále více přitahovala vesnické obyvatelstvo a přetvářela je v městský proletariát. Ten se vlivem sociálně demokratických snah začal organizovaně bránit stupňovanému vykořisťování v Raymannových podnicích a několika menších továrnách, k nimž přibýly r. 1890 i rukavičárna B. Blühdorna, zaměstnávající na 400 osob. S významem města rostl i počet jeho obyvatel. Jestliže zde v r. 1836 žilo 2 518 osob, pak se tento počet do r. 1869 zdvojnásobil na 5 242 obyvatel. Roku 1921 čítalo město 6 722 lidí a roku 1930 tu bylo napočítáno 8 261 obyvatel.

Ustavičný růst počtu obyvatel vyžadoval řadu nových zařízení, jež ve městě citelně chyběla. Příčiněním

ženského podpůrného spolku byla r. 1890 zbudována nemocnice, rozšířená r. 1928 o nový trakt. Nutný byl i nový vodovod (1876), když staré dřevěné vedení, instalované r. 1840 z iniciativy lázeňského hosta barona Wesselényiho, se

Jesenická radnice v roce 1936 a nyní

opotřebovalo. Neobyčejným dobrodiním pro město bylo železniční spojení na Hanušovice a Hlucholazy, dokončené r. 1888. Malé nádraží brzy nevyhovovalo velkému provozu a bylo r. 1912 rozšířeno do nynější podoby.

Vlakovým spojením podstatně zesílil turistický pěstovaný od r. 1881

Moravskoslezským sudetským horským spolkem (MSSGV). Od značení turistických tras, vydávání map a vlastního časopisu „Altwater“ přechází postupně spolek i k náročnějším činnostem – stavbám horských chat či rozhleden. Příčiněním frývaldovské sekce byla takto v roce 1899 postavena na vrcholu Zlatého chlumu (875 m) nad městem 26 m vysoká kamenná rozhledna, která dostala název Freiwaldauer Warte (Frývaldovská stráž). Stále rostoucímu počtu návštěvníků poskytovalo vítané osvěžení místní koupaliště (1882) i zlepšené ubytování v novém hotelu U koruny (1890), dnes hotel Jeseník. Bydlení ve městě zpříjemnilo zavedení plynu (1900) a elektrifikace (1920). O protipožární ochranu se staral od r. 1871 hasičský sbor. Čilý hospodářský ruch podporovaly peněžní instituce, a to záloženský spolek (1865) a městská spořitelna (1872). Spolkový život, odezírali od střeleckého spolku, jehož začátky patří 16. století, se začal rozvíjet až po r. 1850. Skromné spolkové snahy se omezovaly zprvu na podpůrné cíle, pěstování zpěvu a tělesných cvičení. První jesenícké noviny se objevily r. 1874 (Volksfreund) a měly katolický charakter, zatímco jejich liberální protiváha (Mährisch-slesische Presse) se ukázala teprve r. 1883.

Nedostatečně bylo odedávna postaráno o školství. Více než pětitisícové město dostalo chlapeckou školu

(dnešní gymnázium) až r. 1872, r. 1887 byla doplněna dívčí školou (dnes ZŠ Komenského). Nedostatek školních místností neodstranila ani obecná (1881) a měšťanská škola (1888) řádu Voršilek, které tu vybudovaly velký školní komplex s obchodní a rodinnou školou (1902). Teprve r. 1913 vzniklo v Jeseníku reformní reálné gymnázium, umístěné nouzově v chlapecké obecné škole. Výchovou učňovského dorostu se od r. 1883 obírala pokračovací škola. Za první republiky českým dětem poskytovala vzdělání skromně zařízená menšinová škola.

20. století

První světová válka stála Jeseník 185 mrtvých, ale ani tato žeh smrti neudusila ducha velkoněmeckého nacionalismu, jemuž přály zejména měšťanské vrstvy. Vznik československého státu přijaly tyto skupiny obyvatelstva s obavami, zejména když při prvních volbách r. 1919 zvítězila sociální demokracie. Když však k zásadnímu sociálnímu zvratu nedošlo, smířila se německá buržoazie na čas s novou skutečností. I frývaldovská stávka se střelbou do dělnictva ji přesvědčila, že v Československu k revolučním změnám nedojde. Nástup hitlerismu našel v místním obyvatelstvu nadšenou odezvu, vrcholící okupací Sudet německou armádou počátkem října 1938. Výsledek druhé světové války je však přesvědčil, že podlehl falešným iluzím.

Květnem 1945 začala nová epocha v dějinách města za zcela změněných národnostních a sociálních podmínek. Demokratický systém, který měl navázat na tradice první republiky, vystřídal po únoru 1948 nástup nového totalitního, tentokrát komunistického režimu. Ten se na vzhledu města podepsal poněkud téměř nulovou údržbou historického dědictví, které vzhledem k jeho německému původu neměli noví vládcí nikterak zachovávat či rozvíjet. Tak zaniklo nebo bylo necitlivě zničeno mnoho kulturních památek, domů a staveb, které nahradily uniformní panelové domy a to dokonce přímo na náměstí. Jaké hrůzy však mělo jeho působení na morální stav společnosti a výchovu už od školních let, zhodnotí snad až budoucí generace.

Poválečná historie

Dne 1.7.1960 se doposud samostatný okres Jeseník v rámci dělení územního uspořádání začlenil do okresu Šumperk.

Revoluci v listopadu 1989 přivítali proto občané města rovněž s nadšením a na tradičním místě, kterému vrátili původní název – Masarykovo náměstí. Od r. 1990 pak ve městě začíná probíhat důsledné

odstátňování majetku a v průběhu malé a velké privatizace tak podniky získávají nový, většinou soukromý charakter. Pomalu se začíná měnit i tvář města, během krátké doby vyrostlo mnoho nových obchodů, podniků malých, středních i větších a jsou navazovány opět vztahy s původním obyvatelstvem, které přes nespornou vinu svých předků na Jesenicko nikdy zcela nezapomnělo. i s jeho pomocí postupně dochází k obnově nebo záchraně některých památek (komplex poutního místa Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách, Městské muzeum v Javorníku v Dittersově domě, pamětní desky významným osobnostem ap.). V r. 1993 byla zcela nově zrekonstruována bývala klášterní kaple, která dnes slouží široké veřejnosti jako koncertní a výstavní síň, dokončeny některé významné projekty (nový vstup do nemocnice, domov důchodců) a mnoho veřejných staveb dostává nový kabát.

Významnými kulturními okamžiky v životě města bylo udělení čestného občanství města Jeseníku Judr. Miloši Kočkovi (za propagaci lázeňství a historie našeho města v knize „Prameny živé vody“) a PhDr. Rudolfovi Zuberovi za celoživotní dílo v popularizaci celého jesenického regionu i města samotného (oba v r.1994). V listopadu 1994 proběhly ve městě již druhé svobodné komunální volby, v nichž s převahou zvítězily pravicové strany (ODS, ODA, KDU-ČSL) a starostou města se již podruhé stal ing. Petr Košacký (ODA).

V r.1994 se rovněž široce rozvíjí spolupráce za pomoci švýcarské strany a to hlavně na poli cestovního ruchu (pomoc při řešení městského informačního systému, I.C., lázeňství (vybudování nového lázeňského pramenu "Bern 1995" při cestě na Pomezí 22.8.1995 ap.). Dne 24.5.1995 v 17.58 hod. rozhodl Parlament ČR o znovuzřízení okresu Jeseník. Nový okres bude zahrnovat celkem 23 obcí. Rozhodování v parlamentu byl osobně přítomen starosta města Jeseník ing. Petr Košacký. 141 poslanců se vyslovilo pro, 10 se zdrželo hlasování a 1 byl proti. Výsledek hlasování předčil i neoptimističtější očekávání.Okres byl oficiálně zřízen 1.1.1996.

Dne 29.9.1995 navštívil Jeseník prezident republiky Václav Havel. Po krátkém uvítání uspořádal tiskovou konferenci pro sdělovací prostředky a zástupce města a následně pronesl před radnicí krátkou řeč k jesenickým občanům. Tato návštěva byla součástí jeho dvoudenní pracovní návštěvy okresu Bruntál a budoucího jesenického okresu.

převzato z webových stránek www.info-jesenik.cz